

УДК 796.011.3-057.875:796.41

Н. Г. Козубенко, С. В. Гвоздецька

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ШЛЯХИ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ (НА ПРИКЛАДІ ГІМНАСТИКИ)

Головною проблемою в розв'язанні завдань підвищення ефективності навчання та якості підготовки майбутніх фахівців є проблема активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів з опорою на розвиток пізнавальної активності, інтересу, самостійності. Особливе значення у вирішенні проблеми активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів є пошук ефективних засобів і подальше вдосконалення методів і прийомів навчання. У статті розкрито деякі шляхи активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів на практичних заняттях із гімнастики.

Ключові слова: активізація, пізнавальна діяльність, студенти, гімнастика, самостійність, методи навчання.

Постановка проблеми. У наш час перед викладачами вищих навчальних закладів постала проблема активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів [4; 9]. Активізація навчально-пізнавальної діяльності полягає в спрямованій роботі викладача з метою розробки й застосування такого змісту, форм, методів, прийомів і засобів навчання, які сприяють підвищенню пізнавальної активності, інтересу, творчості, самостійності в одержанні знань, формуванні вмінь та навичок, використання їх на практиці [7].

Завдання вищої школи «...не вчити студента, а навчати його вчитись...» [3]. Психологія навчання доводить, що інтерес – це міцний фактор, який стимулює діяльність, він характеризується позитивною емоцією (коли навчання подобається), наявністю пізнавальної сторони цієї емоції (мені цікаво знати) та вираженням мотиву діяльності [1; 9]. Напевно, однією з причин втрати цього інтересу є непридатність більшості традиційних прийомів навчання, що спонукає фахівців шукати нові підходи, методи та засоби навчання, які б сприяли розвитку зацікавленості до предмету, підвищення пізнавальної активності студентів на заняттях з фізичної культури.

Вивченню різних аспектів процесу активізації пізнавальної діяльності студентів присвячені праці багатьох відомих педагогів і психологів: А. М. Алексюк, А. А. Вербицький, В. М. Вергасов, В. А. Козаков, М. В. Кларін, В. Я. Ляудис, Р. А. Нізамова, С. Д. Смирнов та ін.

Однак мало вивченими залишаються питання активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів на заняттях із фізичної культури, пошук ефективних засобів і подальше вдосконалення методів та прийомів навчання, що й зумовило вибір теми нашого дослідження.

Робота виконана за планом НДР Сумського державного педагогічного університету ім. А. С. Макаренка.

Мета статті – проаналізувати шляхи активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів на практичних заняттях з гімнастики.

Для досягнення вище зазначеної мети використовувалися такі *методи дослідження*: теоретичний аналіз і узагальнення науково-методичної літератури за проблематикою дослідження, аналіз практичної роботи викладачів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Предмет «Теорія і методика викладання гімнастики» як навчальна й наукова дисципліна формує систему професійно-педагогічних знань, умінь і навичок, що визначають професійну діяльність у галузі фізичного виховання [8, 13]. Однією з умов становлення педагогічної майстерності вчителем є володіння знаннями теорії та методики викладання гімнастики. У процесі вивчення предмету студенти набувають знань, умінь, практичних навичок з основ техніки безпеки, страхування та допомоги, гімнастичної термінології, особливостей техніки гімнастичних вправ з акробатики та гімнастичного багатоборства, оволодівають теорією та методикою викладання гімнастики різних вікових категорій, засвоюють основи розвитку фізичних якостей, вивчають методику організації змагань і основ суддівства, проведення масових гімнастичних виступів і спортивних свят, вчать самостійно готувати та проводити заняття з різних видів гімнастики, враховуючи вік, стан здоров'я, фізичну підготовленість.

Поставлені завдання можна вирішити тільки тоді, коли в процесі навчання в студентів буде сформований активний пізнавальний інтерес до знань. Особливе значення у вирішенні проблеми активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів є пошук ефективних засобів і подальше вдосконалення методів і прийомів навчання. Їх упровадження дасть можливість суттєво підвищити рівень професійної кваліфікації студентів.

У практиці викладання дисципліни «Теорія і методика викладання гімнастики» викладачами широко застосовуються різноманітні методи й методичні прийоми активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів:

– словесні методи навчання (завчасно підготовлені проблемні, навідні питання, питання, які потребують згадати матеріал попередніх занять);

- використання методичних прийомів, які базуються на наочному матеріалі (наприклад наочність у якості контролю знань з використанням відповідних навчальних карток із зображенням основних гімнастичних положень які студенту потрібно правильно назвати);
- виконання фізичних вправ студентами без використання безпосереднього їх показу викладачем, а лише «на слух», із зазначенням основних гімнастичних положень на кожен рахунок. Таким чином, крім рухової активності студентів, ми активізуємо їх увагу, пам'ять, мислення;
- метод колового тренування (робота за завчасно підготовленими станціями), який дозволяє підвищити моторну щільність, що, у свою чергу, сприяє підвищенню зацікавленості студентів до занять із гімнастики;
- часта зміна комплексу вправ;
- використання музичного супроводу на заняттях, що активізує увагу студентів, налаштовує їх на виразне виконання рухових завдань;
- самоаналіз студентів власних помилок за допомогою навідних питань (робота над помилками), що сприяє активізації мислення;
- вільний час у заключній частині заняття для індивідуальної роботи з розвитку фізичних якостей студентів;
- виконання індивідуальних завдань (самостійне складання комплексів загальнорозвиваючих вправ), виконання індивідуальних домашніх завдань;
- використання щоденника самоконтролю з розвитку фізичних якостей студента, що дає можливість кожному з них розвиватися відповідно до своїх власних індивідуальних можливостей.

Успішність процесу навчання, ефективність використання в ньому різних методів і форм навчання значною мірою залежать від вдалого вибору засобів навчання. Під системою засобів навчання розуміється сукупність об'єктів і дій, необхідних і достатніх для реалізації цілей навчального процесу в дидактичному циклі [2]. Засоби навчання – це всі елементи навчального середовища, які викладач свідомо використовує для цілеспрямованого навчального процесу, для більш плідної взаємодії зі студентами.

У практиці викладання дисципліни «Теорія і методика викладання гімнастики» викладачами широко застосовуються різноманітні засоби фізичного виховання для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів.

Навчальна література нового зразка. Необхідною умовою активізації пізнавальної діяльності студентів ВНЗ є забезпечення

високоякісними підручниками, посібниками відповідно до вимог підготовки майбутнього фахівця. Додатковий матеріал може надаватися студентам у форматі PDF, які доступні до друку, перелік адрес Інтернет-сайтів за темами занять. Навчально-методичне забезпечення відіграє важливу роль у самостійній роботі студентів: під час підготовки до практичних занять, індивідуальних завдань, тестового контролю, дослідницької роботи тощо. Використання якісних методичних розробок, посібників, електронних текстів значно активізує самостійну роботу студентів і підвищує ефективність пізнавальної діяльності.

Інформаційні технічні засоби. Цифрова відеозйомка – відносно новий прийом у практиці гімнастики. Він має величезні можливості для емоційного впливу, отже формує пізнавальний інтерес. Прийом включає індивідуальний або груповий відеозапис під час виконання як складно координованих, так і простих рухових дій, самостійне проведення студентами комплексів вправ, частин заняття тощо; та обробка й передача інформації, засобом упровадження яких є комп'ютер. Це дає можливість вирішувати такі завдання:

- зміна навчальної діяльності;
- урізноманітнення різних видів і форм контролю в діяльності вчителя: попередній контроль (проводиться з метою отримати інформацію про початковий рівень знань і практичних навичок студентів); порівняльний контроль (проводиться на початку і наприкінці навчального року й сприяє об'єктивності в процесі оцінювання);
- перегляд складнокоординованих вправ у повільному режимі, зупинка зображення в ключових моментах для біомеханічного аналізу й багаторазовий перегляд потрібних частин гімнастичної вправи;
- групове обговорення помилок у техніці гімнастичних вправ і способи їх виправлення;
- самоаналіз проведених самим студентом різноманітних комплексів вправ або частин заняття з різних видів гімнастики.

Практична діяльність кращих викладачів переконує в тому, що сьогодні викладачі зобов'язані не тільки вільно володіти сучасними інформаційними та комп'ютерними технологіями, а й уміло використовувати їх у своїй професійній діяльності.

Емоційно-стимулююча та асинхронна гімнастика, які дозволяють відійти від стереотипних рухів, а також розвивають у студентів уявлення та творче мислення.

Вправи й рухові завдання в парах, групах. Виконання таких вправ сприяє активній взаємодії студентів один з одним, проявляється взаємодопомога у виконанні рухових завдань, а також підвищується інтерес студентів завдяки нестандартному підходу до проведення занять із гімнастики.

Складання індивідуальних вільних вправ на гімнастичному килимі мають безпосередній вплив на пізнавальну діяльність студентів, тому що самі по собі складнокоординаційні вправи вимагають активної мобілізації психічних процесів, а такій засіб як вільні вправи потребує від студента прояву творчого потенціалу.

Графічне та ситуаційне моделювання (Мехоношин С. О., 2011). Студентам пропонується оглянути графічний малюнок від початку (ПФД) до завершення виконання (ЗФД) гімнастичної вправи. Після цього студентам необхідно відтворити цей самий малюнок, але за виключенням однієї із фаз (I рівень), двох фаз (II рівень), або відтворення вправи від початку до завершення (III рівень) [5].

Дидактичні матеріали для самостійної творчої роботи. У дидактиці вищої школи формування пізнавальної самостійності [6; 10] розглядається як основний шлях розвитку творчих здібностей майбутніх спеціалістів. Особливо гостро постає питання як раціонально організувати самостійну роботу, як створити необхідні умови для самостійного навчання студентів. Відомо, що запам'ятовування певного матеріалу, навіть при сумлінному відношенні до занять не викликає особливої активності та творчості в студентів. Знання, які включені до самостійної діяльності, засвоюються значно краще порівняно з тими, що подаються у «готовому вигляді». Кращому засвоєнню теоретичного матеріалу сприяють схеми, малюнки, які використовуються під час самостійної роботи. Впровадження творчих професійних завдань (складання таблиць, графічні роботи як креслення й схеми, графічне та ситуаційне моделювання, зарисовки або змальовування), урізноманітнює й активізує самостійну роботу студентів, покращують процес навчання гімнастичними вправами.

Висновки. Таким чином, якість підготовки майбутніх фахівців знаходиться у взаємодії з рівнем активізації в студентів пізнавальної діяльності, яка виступає процесом і результатом засвоєння знань, умінь і навичок необхідних для здійснення професійної діяльності. Проблема спонукає викладачів так організувати навчальний процес на заняттях, щоб насамперед досягти позитивної мотивації до вивчення даного предмету, сформувати в студентів уміння самостійно здобувати знання.

Перспективи подальших наукових розвідок. Подальші дослідження передбачають розробку та експериментальне обґрунтування методики активізації навчально-пізнавальної діяльності в студентів на практичних заняттях із гімнастики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аминов Н. А. Психофизиологические и психологические предпосылки педагогических способностей / Н. А. Аминов // Вопросы психологии. – 1988. – №5. – С. 71–77.
2. Васьков Ю. В. Засоби навчання в процесі фізичного виховання учнів / Ю. В. Васьков // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : наук. монографія за ред. проф. Єрмакова С. С. – Харків : ХДАДН (ХХПІ), 2011. – № 11. – С. 22–24.
3. Володько В. М. Індивідуальність навчання студентів / В. М. Володько, М. М. Солдатенко // Педагогіка і психологія. – 1994. – № 3 – С. 94–98.
4. Єгорова О. В. Пізнавальна активність особистості: сутність, рівні, компоненти / О. В. Єгорова // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : наук. монографія за ред. проф. Єрмакова С. С. – Харків : ХДАДН (ХХПІ), 2006. – № 9. – С. 54–56.
5. Мехоношин С. О. Технологічне моделювання навчання вправам на заняттях гімнастики / С. О. Мехоношин // Сучасні проблеми фізичного виховання і спорту школярів і студентів України : матеріали XI Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених з міжнародною участю (Суми, 28–29 квітня 2011) : у 2 т. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2011. – Т. 1. – С. 107–113.
6. Соловьева Н. А. Формирование познавательной самостоятельности студентов ВУЗа в условиях кредитной системы обучения : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Н. А. Соловьева. – Троицк, 2008. – 18 с.
7. Слепкань З. І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі / З. І. Слепкань. – К. : НПУ, 2000. – 210 с.
8. Худолій О. М. Основи методики викладання гімнастики : навч. посібник. – У 2-х томах / О. М. Худолій. – Харків : ОВС, 2008. – Т. 1. – 408 с.
9. Худолева О. В. Познавательная активность на первом плане / О. В. Худолева // Физическая культура в школе. – 1982. – № 4. – С. 16–20.
10. Ястребова Е. Б. Развитие познавательной самостоятельности студентов младших курсов : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Е. Б. Ястребова. – Москва, 1984. – 18 с.

РЕЗЮМЕ

Козубенко Н. Г., Гвоздецкая С. В. Пути активизации учебно-познавательной деятельности студентов на занятиях по физической культуре (на примере гимнастики).

Главной проблемой в решении задач повышения эффективности обучения и качества подготовки будущих специалистов является проблема активизации учебно-познавательной деятельности студентов с опорой на развитие познавательной активности, интереса, самостоятельности. Особое значение в решении проблемы активизации учебно-познавательной деятельности студентов является поиск эффективных средств и дальнейшее совершенствование методов и приемов обучения. В статье раскрыты некоторые пути активизации учебно-познавательной деятельности студентов на практических занятиях по гимнастике.

Ключевые слова: активизация, познавательная деятельность, студенты, гимнастика, самостоятельность, методы обучения.

SUMMARY

Kozubenko N., Gvozdetska S. Ways of activation of students' educational-cognitive activity at the physical training lessons (an example of practical lessons in gymnastics).

The main problem in solution of increasing the efficiency and quality of training of future specialists is the problem of activation of students' educational-cognitive activity with the support on the development of cognitive activity, interest and self-dependency. An interest is a strong factor which stimulates activity. It is characterized by positive emotion, by presence of cognitive side of this emotion and by expression of activity's motive. One of the reasons for loss of this interest is unfitness of the majority of traditional methods of teaching. It encourages professionals to seek new approaches to enhance students' cognitive activity at physical training classes. The problem encourages the teachers to organize the training process so that first of all to achieve positive motivation to the study of the subject, to generate in students the ability to acquire knowledge independently.

The success of the learning process, the efficiency of using different methods and forms of education are largely dependent on the appropriate choice of teaching means. Under the system of teaching means is meant a set of objects and actions, required for the realization of goals of the educational process in the didactic cycle. The article presents various means of Physical Education which could be widely used by the teachers to enhance students' educational-cognitive activity. Means of teaching are all the elements of the learning environment which are deliberately used by the teacher to achieve a purposeful learning process and a fruitful interaction with students.

Special value in the decision of the problem of activation of students' educational-cognitive activity is the search of effective means and further perfection of methods and receptions of studies. Their introduction will allow to improve considerably students' level of professional skills. One of the conditions in the formation of pedagogical skills of a teacher of Physical Education is the ability to possess knowledge in the subject of «Theory and methods of teaching gymnastics». The article deals with some ways of activation of students' educational-cognitive activity at practical classes in gymnastics.

Key words: activation, cognitive activity, students, gymnastics, self-dependency, methods of studies, educational-cognitive activity.